

Veileder

Forebygging og oppfølging av skolefravær

01.08.24

Nord-Aurdal kommune

1	Forord og introduksjon	0
1.1	Forord	0
1.2	Introduksjon	0
2	Om skolefravær	2
2.1	Begrepsavklaring	2
2.2	Dokumentert og udokumentert fravær	2
2.3	Risikofaktorer/beskyttende faktorer	3
2.4	Langvarig skolefravær	4
2.5	Tidlige tegn på langvarig skolefravær	6
2.6	Konsekvenser av skolefravær	7
3	Forebygging	8
3.1	Fravær rutiner- Hver dag teller!	8
3.2	Kompetanse om skolefravær- skolen og støtteapparat	8
3.3	Kompetanse skolens undervisningspersonale	9
3.4	Det fremmede og forebyggende skolemiljøarbeidet	10
3.5	Samarbeid hjem-skole	10
3.6	Laget rundt barnet- innsats på tvers av tjenester	12
3.7	Ansvarsområder og relevant lovverk	13
4	Når eleven har alvorlig skolefravær- hva gjør vi?	17
4.1	Trinn 1- KONTAKT	18
4.2	Trinn 2- KARTLEGGING	18
4.3	Trinn 3- TILTAK	21
4.4	Hjemmebesøk som tiltak ved alvorlig skolefravær- hvordan gjør vi det?	27
4.5	Oppfølging etter hjemmebesøk	31
4.6	Trinn 4 og 5- EVALUERING OG VIDEREHENVISNING	31
4.7	Veien videre	31
4.8	Fravær sføring vitnemål	32
4.9	Vedlegg 1 NABS. Rutine for håndtering av skolefravær	32
5	Ref.liste og aktuell litteratur	33

1 FORORD OG INTRODUKSJON

1.1 Forord

Veilederen for forebygging og oppfølging av skolefravær gir informasjon om skolefravær og rutiner for arbeidet med fravær. Veilederen skal bidra til at de som arbeider på Nord-Aurdal barneskole (NABS) og Nord-Aurdal ungdomsskole (NAUS) er rustet til å forebygge mot skolefravær- og trygge på hvordan fravær håndteres hos oss.

Framtidstro og pågangsmot smitter og er helt nødvendig. Vi, som er den profesjonelle part, må være toneangivende og bærende når det gjelder disse to.

Jo Magne Ingul viser til forskning som beskriver at konsekvensen av fravær er kumulativ (2016). For hver dag som går, øker mengden risikofaktorer som gjør det vanskeligere å komme tilbake på skolen. Med andre ord: Hver dag teller! Eleven skal møte på skolen hver dag og bli der til skoledagen er slutt. For de elevene det begynner å bli vanskelig, skal vi jobbe for å få eleven tilbake på skolen fortst mulig og at han/hun skal være der mest mulig. Hverdagen skal tas tilbake så raskt som mulig, og dette er i de aller fleste tilfeller til barnets beste. Dersom årsaken til fraværet er mistrivsel, må selvfølgelig årsakene til mistrivsel på skolen ryddes av veien. Løsningen er uansett aldri å droppe ut av skolen. Å fullføre grunnskolen er svært viktig for den enkeltes psykiske helse, videre skolegang og framtidsutsikter. Fullført skolegang har også en svært viktig samfunnsøkonomisk betydning.

Det kan være sammensatte årsaker til skolefravær, derfor er det viktig med en holdning om at fravær er et felles problem som krever en felles løsning. Alle involverte parter må ta ansvar og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen. Voksnes vilje og evne til å samarbeide rundt barn og unge er avgjørende for hvor mye skolefravær vi skal ha. Koordinering er avgjørende. All hjelp, alle krav og all støtte må skje med en samtidighet. Slik kan man sammen lykkes med å løse utfordringen med skolefravær.

Vi har brukt Trude Havik sin bok *Skolefravær- å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring* (2.utgave 2023) som kilde i tillegg til beskrivelser og veiledere i Utdanningsdirektoratet (Udir), Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), samt andre kilder nevnt undervegs i dokumentet.

1.2 Introduksjon

Skolene og pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) opplever at flere elever strever med skolefravær, og fraværet synes å starte lenger ned i alder. Fraværet omfatter *udokumentert fravær, høyt dokumentert fravær, gjentatt forsentakning* eller at eleven *møter opp på skolen, men går hjem før skoleslutt*.

Det er viktig å fremme skolenærvær og redusere fravær, samt fange opp de det gjelder raskt for å kunne hjelpe elevene tilbake til skolen. For å få til dette må hele laget med støttesystemene rundt barn, foreldre og skole samhandle og bidra. Faktorer som fører til fravær, er ofte sammensatte og komplekse, og kompleksiteten øker gjerne når fraværet har vart over tid.

Skolene trenger felles retning og rutiner både for forebygging og hvordan håndtere alvorlig fravær. Veilederen gir retning for hvordan den enkelte lærer og skolen som system, skal arbeide for skolenærvær og hvordan få elevene tilbake på skolen hvis de uteblir. Veilederen er først og fremst et redskap for skolene, men belyser hvordan samhandling med foresatte og andre tjenester skal foregå.

Veilederen har i den teoretiske delen i stor grad tatt utgangspunkt i Trude Havik sin bok *Skolefravær - å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*, 2. utgave 2023. Erfaringer fra PPT og kommunen er også lagt til grunn, gjennom samarbeid med elever, foresatte, mellom skolene, skolehelsetjenesten og andre kommunale tjenester.

Veilederen er oppdatert i 2024, og har vært til høring hos kommunens skole- og helseledelse, rådgiver/sosiallærer NAUS, skolemiljøteam NABS og NAUS, ledergruppene og teamlederne på begge skoler, skolehelsetjenesten, skolehelseteam, PPT, samt hovedtillitsvalgt Utdanningsforbundet.

Fullført skolegang gir elevene de beste forutsetninger med tanke på deres psykiske helse, hverdagsliv, sosiale fungering og framtidsutsikter. Alvorlig skolefravær berører både den enkelte elev, familien, skolen, hjelpeapparatet og kommunen.

Høyt skolefravær gir flere negative følger som f.eks. isolasjon, lav selvfølelse, faglige hull og familiære problemer. Med et høyt skolefravær er veien til frafall i videregående skole kort. Faller man ut av skolen er det vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet. Med så alvorlige konsekvenser er det i alles interesse å forebygge og forhindre skolefravær, og samarbeid mellom de berørte instansene er avgjørende. Når et barn ikke kommer seg til, eller ikke klarer å være på skolen, er dette et felles problem som krever at alle bidrar til en løsning. Veilederen gir retningslinjer og råd til hvordan et slikt samarbeid kan og bør foregå. Veilederen består av fire deler:

Kapittel 2: OM SKOLEFRAVÆR

Denne delen gir en introduksjon til alvorlig skolefravær. Her omtales definisjoner og begrepsavklaringer, kompetansebehov, risiko- og beskyttende faktorer og mulige konsekvenser av fravær.

Kapittel 3: FOREBYGGING

Hvordan kan alvorlig skolefravær forebygges? Skolens rutiner for fraværføring og oppfølging av fravær kan være en årsak til at fravær stoppes/ikke utvikler seg i negativ retning. Vi kommer her inn på den fremmede og forebyggende innsatsen for godt skole- og læringsmiljø, samarbeidet mellom hjem og skole, kompetansebehov hos medarbeiderne og innsatsen fra «laget rundt barnet».

Kapittel 4: NÅR ELEVEN HAR ALVORLIG SKOLEFRAVÆR - HVA GJØR VI?

Kapitlet omhandler skolens håndtering når en elev har alvorlig skolefravær. Vi viser en trappetrinnsmodell som illustrerer hvilke tiltak som skal gjennomføres. Dette er en praktisk del som inneholder konkrete tiltak og prosedyrer som lærer kan bruke når eleven har alvorlig skolefravær. Veilederen inneholder et vedlegg der den konkrete innsatsen er nedfelt i en rutine som skal følges ved alvorlig skolefravær.

2 OM SKOLEFRAVÆR

2.1 Begrepsavklaring

Det har vært og er mange definisjoner og begreper knyttet til skolefravær. Det kan være udokumentert, dokumentert, alvorlig, bekymringsfullt, stort og langvarig. Andre begreper er dropout, frafall, skolevegring og skulk, for å nevne noen. Noen vil også hevde at det kan betegnes som skolefravær når en elev er fysisk, men ikke mentalt til stede på skolen. Noen elever bruker f.eks. mye krefter på å stå opp og komme seg til skolen og er utslitte og «frakobla» når de kommer dit. Begrepene som benyttes om skolefravær kan være verdiladet, f.eks. vil skulk og skolevegring lett kunne assosieres med ulike verdier. (Trude Havik; *Skolefravær* 2.utgave 2023)

Vi deler skolefravær i **dokumentert** og **udokumentert** fravær, og vi vil bruke samlebetegnelsen **alvorlig skolefravær** i dokumentet. Alvorlig skolefravær er skolefravær som krever tiltak.

I Nord-Aurdal kommune anses skolefravær som **alvorlig** når eleven har:

Udokumentert fravær; én enkelttime eller mer Høyt dokumentert fravær: 10 dager i semesteret 3 ganger forsentkomming på en måned Møter opp på skolen, men forlater den igjen
--

Er dette alvorlig skolefravær? Ja, og det er to hovedgrunner til at begrepet, og grensene for *alvorlig skolefravær*, er viktig:

1. Når et barn har udokumentert fravær, dvs. når foresatte og skolen (de som har ansvar for eleven i skoletiden) ikke vet hvor eleven er, er det alvorlig.
2. For at tiltak skal settes i gang tidlig nok, er det avgjørende at det er satt klare, konkrete grenser for hva som krever tiltak (tiltak betyr i første omgang kontakt fra skolens side) - og av den grunn anses som alvorlig skolefravær.

Dersom alvorlig skolefravær ikke blir tatt tak i tidlig, vil eleven raskt kunne utvikle et høyere fravær som vedvarer over tid og blir til det vi kaller langvarig skolefravær. Det er ikke definert en tydelig grense for når alvorlig skolefravær utvikles til langvarig skolefravær, men som regel vil dette kjennetegnes ved at skolefraværet er vedvarende over tid.

2.2 Dokumentert og udokumentert fravær

Trude Havik skriver i boka *Skolefravær* s. 32 (2.utgave, 2023) at rundt 80 prosent av elevene som ikke er på skolen, har dokumentasjon for fraværet.

Dokumentert fravær er når foresatte har dokumentert sykdom, time hos lege/tannlege, religiøse dager, kriser i familien eller eleven er innvilget permisjon fra skolen.

I boka skriver Havik at det også kan forekomme *foreldreakseptert fravær* ved at det gis uriktig dokumentasjon. Det hevdes at dette kan skyldes ulike holdninger til hva det vil si å være syk, men også ulike syn på hvor viktig skole og utdanning er.

Det er som regel kontaktlærer som avgjør om fraværet regnes som dokumentert eller ikke. I hovedtrekk er dokumentert/gyldig fravær sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold du ikke rår over.

Udokumentert fravær er når eleven har fravær fra skolen uten foresattes viten og samtykke. Videre kan man si at ethvert fravær regnes som udokumentert inntil skolen har fått beskjed av foresatte om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som dokumentert.

Udokumentert fravær skal avdekkes tidlig, slik at man kan hindre at fraværet øker og situasjonen eskalerer eller blir fastlåst.

Det er vanlig at elever fra tid til annen er syke og derfor må være hjemme fra skolen. Det er imidlertid fravær utover det som tenkes å være normalt, skolen og foresatte må være oppmerksomme på. Tilfeller hvor fraværet er usedvanlig høyt (f.eks. grunnet sykdom), kan ikke automatisk betegnes som dokumentert/gyldig/godtatt selv om elevens fravær er meldt av foresatte. Det er viktig å undersøke årsaken til høyt dokumentert fravær for å avdekke hvorvidt det er rimelige årsaker til fraværet, f.eks. ved å undersøke om det foreligger legeattest. I slike tilfeller kan det være aktuelt med helt eller delvis fritak for opplæringsplikten, jf. oppl.l. § 2-2, tredje ledd. For å kunne fritta en elev fra opplæringsplikten kreves sakkyndig vurdering fra PPT.

2.3 Risikofaktorer/beskyttende faktorer

Skolefravær kan bli et omfattende problem for den unge selv, for familien og skolen, særlig om det blir langvarig. Kompleksiteten øker gjerne over tid, og både kartlegging og iverksetting av tiltak kan bli mer krevende og ta lengre tid. Riktige tiltak, tilpasset for eleven, krever grundig kartlegging og at risiko- og opprettholdende faktorer identifiseres. Samarbeid mellom involverte parter i elevens/familiens støtteapparat er en selvsagt del av både kartlegging og intervensjon for å lykkes. Foreldre og skole må være oppmerksomme på tidlige tegn, f.eks. «vondter», udokumentert fravær, økende fravær eller alvorlige emosjonelle utbrudd.

Fravær må kartlegges bredt, både forhold i skolen, i familien, individuelle forhold og fritid.

Risikofaktorer i skolemiljøet	Beskyttende faktorer i skolemiljøet/nærværsfaktorer	Risikofaktorer i familien	Individuelle utfordringer	Eleven i miljøet	Opprettholdende faktorer til fravær
Utrygt læringsmiljø Lærerfravær	Vennskap/støtte fra venner/medelever	Rekkefølge i søskenflokk Familiestørrelse Samlivsproblemer	Atferdsvansker Lav selvtilit Lav akademisk selvoppfatning	Samspill mellom elev, familie,	En «ond»/oppretholdende sirkel

Manglende vennskap/ensomhet	Tilhørighet/samhørighet, sosialt og relasjon til voksne på skolen, lærerstøtte	Aleneforeldre Barnet har omsorg for seg selv etter skoletid Foreldrenes psykopatologi	Faglige vansker Psykiske eller fysiske plager Angst, depresjon, spiseforstyrrelse traumer Diagnoser Innadvendte elever Emosjonell sårbarhet Følelsesmessig ustabil	skole, fritid, evt. andre involverte parter	Spillrelatert aktivitet Lite krav hjemme (søvn, lekser og skole)
Mobbing	Inkluderende skolemiljø	Fattigdom Konfliktnivå Utdanning			
Dårlig forberedte overganger	Godt skole-hjem-samarbeid	Involvering og interesse for barnet og skolen Ustabil familieliv			Skulk sammen med andre elever

Tabellen baserer seg på opplysninger i Trude Haviks bok *Skolefravær* fra 2023, kapittel 3.

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler langvarig skolefravær og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til langvarig skolefravær er både *individuelle og relasjonelle*, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre. Når en elev ikke ønsker eller greier å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig.

Angst kan være en individuell årsak til langvarig skolefravær. Både frykt, redsel og angst er normale reaksjoner hos barn og unge, men i noen tilfeller utvikler redselen seg slik at dette skaper problemer for barnets eller ungdommens hverdag. Det kan også være angst for andre situasjoner eller hendelser som gjør at barn og unge uteblir fra skolen. For eksempel kan yngre barn som opplever separasjonsangst fra foresatte utvikle langvarig skolefravær som en konsekvens av dette. På samme måte vil barn og unge med sosial angst eller generalisert angst også kunne utvikle langvarig skolefravær.

Andre individuelle årsaker til at barn og unge kan oppleve det som vanskelig å være til stede på skolen er depresjon eller spiseforstyrrelser. Fagvansker kan være både en medvirkende årsak til, og et resultat av, langvarig skolefravær. Mer relasjonelle årsaker til at elever utvikler langvarig skolefravær kan f.eks. være alvorlige atferdsproblemer, mobbing, samspillsvansker innad i familien og vanskelige familieforhold.

Noen ganger vil vi også oppleve at det er vanskelig å identifisere konkrete årsaker. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som var utløsende i utgangspunktet, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak.

2.4 Langvarig skolefravær

Langvarig skolefravær kan sjelden isoleres til et enkeltstående problem for den enkelte elev, men må ses i sammenheng med elevens relasjoner og omverden.

Alvorlig eller langvarig skolefravær er et resultat av at den enkelte elev kan ha individuelle vansker, samtidig som omstendigheter både hjemme, i nettverket, på skolen, i fritiden osv. vil kunne være med på å utløse og opprettholde problematikken. Det er viktig å anerkjenne elevens individuelle vansker, og samtidig være oppmerksom på at faktorer rundt eleven både kan beskytte mot eller opprettholde problemet.

For å lykkes med å hjelpe eleven tilbake til skolehverdagen etter langvarig skolefravær, er det avgjørende at **tiltak blir satt i gang** både for eleven, for hjemmet og for skolen. Det kan være nødvendig å få hjelp fra andre instanser for å få til dette. For eksempel vil barneverntjenesten ofte være til stor hjelp i hjemmet, BUP vil være viktig i noen tilfeller for å sikre ivaretagelse av eleven, og PPT kan være en viktig støttespiller for skolen. Det er viktig at alle parter – elev, foresatte, skole og hjelpeapparatet, bidrar til en løsning ved å ta sin del av ansvaret.

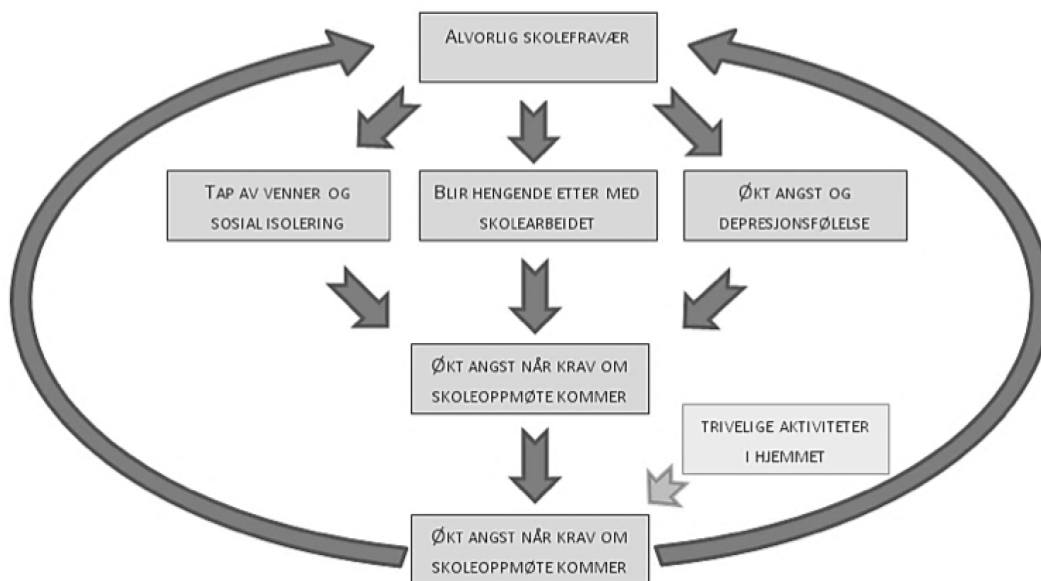
Alvorlig skolefravær er som regel et *symptom* på ett eller flere underliggende problemer eller vansker eleven opplever og/eller i deres nettverk. Samtidig som det settes inn tiltak knyttet til den underliggende problematikken (f.eks. individualbehandling eller veiledning), er det avgjørende å ta tak i skolefraværet tidlig. Å hjelpe eleven tilbake på skolen vil virke behandlende i seg selv, og vil også kunne bidra til å avdekke underliggende problematikk.

Den onde sirkelen

Det er ofte de opprettholdende og forsterkende faktorene som bidrar til et langvarig skolefravær. I tillegg er fraværet en viktig opprettholdende faktor i seg selv.

Det å være borte fra skolen over tid gjør at eleven blir sosialt isolert og mister tilhørighet til jevnaldrende. Eleven blir ofte hengende etter med skolearbeidet og får ikke avkreftet eventuelle negative tanker om det å være på skolen. Dette gjør at det blir vanskeligere og vanskeligere å komme tilbake på skolen. Figur 1 under viser samspillet mellom utløsende og opprettholdende faktorer og hvordan dette skaper en ond sirkel. Illustrasjonen av den onde sirkelen tydeliggjør viktigheten av å få eleven tilbake på skolen. For hver dag som går øker mengden risikofaktorer som gjør det vanskeligere å komme tilbake på skolen (Ingul, 2016), med andre ord: **Hver dag teller!**

Figur 1: Den onde sirkelen ved langvarig fravær (Modell hentet fra Oslo kommune: *Skolevegring- en praktisk og faglig veileder, 2009*)

2.5 Tidlige tegn på langvarig skolefravær

For å kunne være oppmerksom på elever som står i fare for å utvikle langvarig skolefravær, er det viktig å vite hva som kan være **tidlige tegn**. Det å kjenne til risikofaktorer og årsaksforklaringer gir et godt grunnlag for å kunne kjenne igjen de elevene som er særlig utsatt. I tillegg vil det være til hjelp å gjøre seg kjent med mulige tegn på begynnende langvarig skolefravær, oppsummert i tabellen under.

Kjennskap til mulige tidlige tegn, så vel som årsaker og risikofaktorer, gir et godt grunnlag for å møte og forstå langvarig skolefravær. I tillegg til å følge rutinene for oppfølging av alvorlig skolefravær, er det viktig for å kunne sette i gang tiltak tidlig. I arbeid med denne sammensatte problemstillingen, er det i tillegg avgjørende hvilke holdninger den enkelte voksenpersonen som forholder seg til elevene har.

Tidlige tegn på langvarig skolefravær:

Alvorlig skolefravær:
Udokumentert fravær: 1 enkelttime eller mer Høyt dokumentert fravær: 10 dager i semesteret 3 ganger forsentkomming på 1 måned Møter opp på skolen, men forlater den igjen
Tegn hos eleven:
Er ekstremt innadventd eller sjenert Er svært utrygg ved skolestart/etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven hjelper ikke Snakker aldri høyt i klassen Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever Er ofte alene i friminuttet

Er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er tilstede i friminuttet
Har ofte fysiske plager, for eksempel vondt i magen eller hodet
Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen
Trekker seg tilbake fra sosiale situasjoner og/eller skolerelaterte aktiviteter
Viser utagerende atferd, for eksempel sinne i situasjoner hvor det stilles krav i skolehverdagen
Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
Kontakter foresatte i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen

Bekymring fra foresatte:

Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for ikke å ville gå på skolen
Blir værende lenge i leveringssituasjonen eller vil være med inn i klasserommet utover det som er ordinære rutiner
Kontakter eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

2.6 Konsekvenser av skolefravær

Skolefravær kan påvirke barn og unges emosjonelle, sosiale og faglige utvikling negativt, jf. Trude Havik- *Skolefravær* s. 53. Ungdom som faller ut av skolen, opplever å mangle tilhørighet både på skolen, i fritiden og hjemme og kan søke en ekstrem form for tilhørighet et annet sted, f.eks. ekstrem bruk av dataspill. Havik viser til kilder som beskriver at mange elever med stort fravær bruker mye tid på spill, data og internett.

Mulige konsekvenser av skolefravær på kort sikt:

- Dårligere skoleprestasjoner enn forventet
- Mindre opplevelse av mestring
- Mer stress
- Sosial isolasjon
- Familiespenninger/-konflikter

Mulige konsekvenser på lengre sikt:

- Frafall fra videregående opplæring
- Manglende utdanning
- Problemer med å få eller stå i jobb
- Økonomiske problemer
- Psykiske plager som angst og depresjon

3 FOREBYGGING

Alvorlig eller langvarig skolefravær kan forebygges. Oppvekst- og levekår i hjemmet og lokalmiljøet legger grunnleggende til rette for elevens deltakelse i skolen. Forebygging handler om skolens og støtteapparatets kompetanse og samla forståelse av temaet, om skolens fremmende og forebyggende arbeid med lærings-/skolemiljø, herunder hvordan fravær føres, fanges opp og følges opp. Videre er skole-hjem-samarbeid og samarbeid på tvers av tjenester viktig i det forebyggende perspektivet.

3.1 Fravær rutiner- Hver dag teller!

Gode fravær rutiner kan forhindre at fravær utvikler seg til langvarig skolefravær. Hver dag teller ved avdekking av fravær. Jo lengre tid, jo mer kompleks. Rutiner for føring av fravær og oppfølging er beskrevet i kapittel 4.

3.2 Kompetanse om skolefravær- skolen og støtteapparat

Trude Havik skriver på side 55 i boka *Skolefravær* fra 2023 at barn med skolefraværproblematikk opplever at skolen og støtteapparatet mangler kunnskap om temaet (Havik mfl., 2014).

Skolens personale trenger kunnskap og handlingskompetanse om ulike typer fravær og risikofaktorer/oppretholdende faktorer til fravær. Hvorfor? Det vil sette skolen i stand til å iverksette gode forebyggende tiltak, identifisere fravær tidlig og dermed også kunne iverksette tiltak raskt for at eleven skal komme raskt tilbake til skolen.

Skolens kompetanse på klasseledelse, relasjonsbygging samt forståelsen og evnen til å sørge for et godt samarbeid hjem-skole, er også viktig i møte med problematikken.

Mange av skolefraværssakene er komplekse og krever innsats fra andre/flere kommunale tjenester. Eleven, hjemmet og skolen er i disse tilfellene avhengig av et godt samarbeid med støtte- og hjelpeapparatet i kommunen, eller eksterne tjenester som BUP, habiliteringstjenesten eller andre. Tjenestene innehar ulike kompetanser som sammen vil kunne bidra til en normalisering av elevens hverdag, og det er avgjørende at alle aktuelle bidragsytere har vilje og evne/kompetanse til å bidra i «laget rundt barnet».

Skolen skal ha gode systemer for fraværregistrering og for å gjennomgå og følge opp fraværet. Systemene må være godt kjent blant alle medarbeiderne, og rutineene skal følges opp av alle involverte. Det er viktig at skolen ([Utdanningsdirektoratet](#));

- ✓ har gode registreringssystemer for fravær og grunner til fravær
- ✓ systematisk følger opp fraværet og oppdager fravær utfordringer tidlig
- ✓ har en konkret og lav grense for når de skal sette inn tiltak
- ✓ jobber systematisk gjennom hele oppfølgingsløpet, også når eleven har kommet tilbake etter lengre fravær

- ✓ har klare rutiner og tydelig ansvars- og oppgavefordeling
- ✓ bidrar til å bygge et godt laget rundt eleven

3.3 Kompetanse skolens undervisningspersonale

I det følgende lanserer vi en skisse for en lokal kompetansepakke om skolefravær rettet mot undervisningspersonalet. Målet er at dette skal bidra til kunnskap om og forståelse for problematikken rundt skolefravær, og gi innsikt i de rutinene kommunen og skolene har for å føre fravær, avdekke og følge opp alvorlig fravær.

Periode	Tema	Ansvar for gjennomføring	Deltakere	Kommentar
August Plan- leggingsdag	Hva er skolefravær Risiko- og beskyttende faktorer Fraværstføring Veileder og rutine (føre fravær, avdekke og følge opp) Relasjoner	Rektor/skoleledelsen Skolemiljøteam/SMK PPT	Undervisningspersonale	Definisjoner Særlig utsatte elever Kjennetegn/faresignal Elev-elev Voksen-elev-voksen Voksen-voksen
Oktober Uke 42	Relasjoner Kartlegging	Skolemiljøteam/SMK	Undervisningspersonale Alle klasser	Voksen-elev Elev-elev Samspill Voksnes atferd, kroppsspråk, mimikk, humor/ironi
Uke 43	Elevsyn Beskriv et positivt elevsyn	Forespørre BUP Skolemiljøteam/SMK	Undervisningspersonale Fagarbeidere (i eget møte)	Se eleven innenfra Profesjons-etisk plattform
Uke 44	Voksnes/egne følelser i møte med utfordrende atferd	Kommunepsykolog Familieveileder Skolemiljøteam/SMK	Undervisningspersonale Fagarbeidere (i eget møte)	Trygghetssirkelen Se eleven innenfra Den vanskelige/gode samtalen
Uke 45	Støttesystemer på skolen Hva bidrar vi med?	Skolemiljøteam/SMK Helsesykepleier Skolehelseteam PPT Familieveileder	Undervisningspersonale	Skolevandring Veiledning/rådgivning Kompetanseheving Deltakere i saker/møter
Mars	Relasjoner Refleksjon Kartlegging	Skolemiljøteam/SMK	Undervisningspersonale Fagarbeidere Alle klasser	Voksen-elev-voksen Elev-elev

Månedlig	Drøfting og bevisstgjøring fravær; omfang, alvorsgrad og innsats	Skolemiljøteam/SMK Rektor	Teamlederne/ plangruppe	Teamlederne tar med innspillene til sine respektive team
Juni (etter skoleslutt)	Profesjonsetikk Kommunikasjon i lederrollen Den vanskelige samtalen med voksne	Inger Bergkastet	Skoleledelsen SMK Sosiallærer	

3.4 Det fremmende og forebyggende skolemiljøarbeidet

Skolen kan forebygge skolefravær ved å jobbe med nærværstiltak som styrker elevenes tilhørighet, motivasjon og trivsel på skolen. Det skal være trygge og forutsigbare rammer i skolehverdagen. Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring for alle elever. Et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Systematisk arbeid med trygt og godt skolemiljø er grunnpilaren i skolens nærværarbeid.

Nærværarbeidet i skolen handler om å etablere gode relasjoner til voksne og andre elever, gode vennskap, fravær av mobbing, god klasseledelse, elevmedvirkning, samarbeids- og kommunikasjonskultur, tilpassa opplæring og likeverdige muligheter for læring og utvikling, gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, gode kartleggings- og analyserutiner, sikring av trygge og gode overganger, tverrfaglig samarbeid og innsats, og godt og tillitsfullt samarbeid mellom skole og hjem.

Kommunen har utviklet *Plan for inkluderende, trygt og godt skolemiljø*. Denne er sist revidert i 2024 og omhandler det fremmende arbeidet for skolemiljø, den forebyggende innsatsen mot mobbing og rutiner for håndtering av mobbing og andre krenkelser.

Planen omtaler innsatsen i det fremmende arbeidet, både skoleomfattende for begge skolene og for enkelte skole. Ved å realisere planen, mener vi at det vil bidra til systematisk innsats som vil virke fremmende for skolenærvær og forebyggende mot fravær.

3.5 Samarbeid hjem-skole

[Utdanningsdirektoratet](#) skriver; *Barn og unges viktigste arenaer for utvikling er hjemme og på skolen. Hver for seg har hjem og skole stor betydning for barn og unge, og samarbeidet mellom disse to arenaene har en innvirkning i seg selv. Det er en klar sammenheng mellom et godt samarbeid mellom hjem og skole og elevenes faglige og sosiale læring og utvikling. Ved å etablere et godt samarbeid med foreldrene får dere bedre innsikt i hvilke behov eleven har og hvordan eleven fungerer, og det blir*

enkler å legge til rette for eleven i skolehverdagen. Foreldrenes holdning til skolen er av stor betydning for elevenes engasjement og innsats på skolen. I en god samarbeidsrelasjon kan dere bidra til at foreldrene får et positivt syn på skolen.

Skolen har det overordnede ansvaret for å ta initiativ og legge til rette for samarbeid. En god og tillitsfull dialog er et gjensidig ansvar mellom hjem og skole.

Skolen skal ha et system for godt samarbeid (FAU/SU, foreldremøter, foreldre-/utviklingssamtaler, rutiner ved f.eks. skolefravær eller skolemiljø saker). Skolen er en profesjonell part i samarbeidet, og ofte er det nødvendig at lærere/skolen strekker seg langt for å jobbe med emosjonelle, fysiske språklige og kulturelle barrierer som kan hindre et positivt samarbeid med alle foreldre. Målet med det systematiske arbeidet er å skape et forutsigbart og likeverdig samarbeid med hjemmet.

Informasjon, dialog og medvirkning skal ivaretas, og det er viktig at forventninger avklares mellom samarbeidspartene. Dette vil også være gode grunnpillarer når samarbeidet blir vanskelig.

Foreldre i barnehage og skole har over tid gitt uttrykk for at de ønsker større grad av foreldreveiledning. Mange kommuner i Norge har etablert ulike veiledningstiltak tilknyttet barnehage og skole. I Nord-Aurdal gjennomføres [foreldrekurs i trygghetssirkelen](#) som et årlig tiltak. Kommunen vurderer å videreutvikle et veiledningstilbud for foreldre der barnehage, skole og støttetjenester bidrar. I det følgende lanserer vi en skisse for et slikt tilbud og håper både foreldre, barnehage, skole og støttetjenester som PPT og skolehelsetjenesten stiller seg bak et slikt tilbud. Vi mener tilbudet med fordel kan gjøres obligatorisk. Modellen beskrevet under gjelder ved overgang til 1.trinn fra barnehage, og intensjonen er å videreutvikle en veiledningsmodell til å omfatte flere trinn/overganger.

Modell for foreldreveiledning ved overgang til skolen:

Periode	Tema	Ansvar for gjennomføring	Deltakere	Kommentar
Januar før skolestart	Foreldremøte med informasjon om skolen	Rektor/skoleledelsen Systemadministrator Kontaktlærer fra nåværende 1.klasse bidrar SMK	Foreldre Skoleklubb-foreldre	Skolehverdag; rutiner, utstyr, oppfølging fra hjemmet rundt fag, SFO, besøk i klasserom Viktigheten av et godt foreldre-nettverk Bli kjent Rutiner Formelle prosedyrer; innskriving
Juni før skolestart	Hva er skolefravær Fraværstiltak Veileder og rutine (føre fravær,	Ledelse SMK Kommunelege Skolehelsetjeneste	Foreldre Skoleklubben	Rutiner om morgen, buss, «hadet»-situasjonen Skoleplikt Fraværstiltak: bevisstgjøring

	avdekke og følge opp) Rutiner hjemme Nettverk blant foreldre og elever			Forberede barnet til skolestart som forelder Trygge foreldre og barn til skolestart Viktigheten av å fremsnakke skole og hverandres barn Nettverk: Felles bursdager, skjermtid m.m Presentasjon av skolehelseteam
August/ september 1.klasse	Faglig fokus Helse Oppstart nettbrett Informasjon om LINK for foreldre	Kontaktlærere SMK Systemadministrator Helsesykepleier	Foreldre Skoleklubb	VISMA Kosthold/helseoppfølging v/helsesykepleier LINK for foreldre
September 1.klasse	Trygghetssirkel Relasjoner Trygge voksne Grensesetting	Kommunepsykolog Familieveileder Helsesykepleier	Foreldre Skoleklubb	

3.6 Laget rundt barnet- innsats på tvers av tjenester

Skolefravær vil involvere eleven, hjemmet og skolen. I mange tilfeller er det også nødvendig å samhandle med andre tjenester i kommunene eller med eksterne fagmiljøer.

Oppfølgingen av utsatte barn, unge og deres familier ble styrket ved en lovendring 1.august 2022. Det ble også etablert [en veileder](#) i for dette arbeidet som omfatter bl.a. samarbeid på system- og individnivå og samordningsplikten til kommunen.

I Nord-Aurdal kommune skal nødvendige støttetjenester aktiveres i de fraværssakene der det er nødvendig for å sikre at eleven skal komme seg tilbake til skolen og bli der. Samarbeidspartnere kan være

- ✓ Helsesykepleier på skolen
- ✓ Skolehelsetjenesten
- ✓ Familieveileder
- ✓ Skolemiljøteam
- ✓ Skolehelseteam
- ✓ PPT
- ✓ Barnevern eller tjeneste for psykisk helse og rus

3.7 Ansvarsområder og relevant lovverk

Barn og unge har en lovfestet rett og plikt til skolegang på grunnskolen, det vil si 1.–10. trinn. Det er flere lovverk som er relevante i forbindelse med å sikre at eleven fullfører grunnskoleopplæringen. Denne delen av planen gir en oversikt over ansvarsområder og relevante lovverk for «laget rundt eleven», dvs. ulike tjenesteområder som kan være involvert i arbeidet med alvorlig skolefravær. Dette er samarbeidspartnere for eleven, foresatte og skolen i saker med alvorlig skolefravær.

Skole hjem og elev

Ansvar	Relevant lov- og regelverk
Skole	Udir; oversikt over regelverket for barn som ikke møter på skolen Opplæringsloven §§ 1-2, 1-3, 2-1, 2-2, 2-3, 4-7/9-5, kapittel 10-12, 16-2, 24-1 Menneskerettighetsloven § 2 nr. 4 (om barns rettigheter) Forvaltningsloven §§ 17,23,24 og 27 Grunnloven § 104 (barns rettigheter) Barnekonvensjonen artikkel 3 (barnets beste) og 12 (uttrykke sine meninger og bli hørt)
Hjem	Opplæringsloven §§ 2-1 og 2-2, 10-3, 24-1, 24-2 og 24-3 Lov om barn og foreldre § 30 Lokal forskrift om permisjoner i skolen
Elev	Opplæringsloven §§ 2-1 og 2-2, 10-1 og 10-2 Lokal forskrift om permisjoner i skolen

Andre instanser

Instans	Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise/søke råd	Når skal det henvises?
PPT	Rådgivende og sakkyndig instans der elever har en vanskelig opplærings- eller oppvekstsituasjon. Forebyggende innsats og veiledning skole og foresatte. Kompetanse- og organisasjonsutvikling.	Oppl.l. §§ 11-7, 11-8 og 11-13	Foresatte Skole	
SKOLE HELSE TJENEST EN	Helsesykepleier samarbeider med skolene i oppfølging av elever og i arbeid med skolemiljøet. Er deltaker i skolemiljøteam og i	<u>Nasjonalfaglige retningslinjer for helsestasjon- og skolehelsetjeneste</u> <u>n</u>	Lavterskeltilbud til alle skoleelever i kommunen (unntatt legeundersøkelse).	Skole, foresatte og elev står fritt til å søke hjelp og råd hos skolehelsetjenesten.

Helsesykepleier	skolehelseteam.		Ikke nødvendig med henvisning.	
Lege	Helsesykepleier og sosiallærer/skolemiljøkoordinator kommer tidlig inn og samarbeider tett i saker som omhandler skolefravær.			
Skolehelseteam				
Familieveileder	Evt. medisinsk undersøkelse. Råd og veiledning elev, hjem og skole. Deltakelse i systemarbeid og enkeltsaker. Familieveiledning.			
PSYKISK HELSE OG RUS	Kommunens psykiske helsetjeneste skal tilby behandling og oppfølging til barn og unge med psykiske plager, begynnende rusmiddelproblemer eller reaksjoner på belastende livshendelser. Lenke til veileder her .			
BARNEVERN	<p>Skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.</p> <p>Skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.</p> <p>Undersøke hvordan barnets hverdag er, gi den hjelpen som passer best for barn og familier i den situasjonen de er i, hjelpe familien å komme i kontakt med andre hjelpeinstanser og samarbeide med andre instanser ved behov.</p> <p>Gi hjelp i hjemmet og sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og</p>	<p>Barnevernloven § 1-1</p> <p>Barnevernloven § 4-3</p> <p>Grunnloven § 104</p> <p>Barnekonvensjonen art. 3 og 12</p>	<p>Alle kan sende muntlig eller skriftlig bekymringsmelding.</p> <p>Offentlige instanser har melde- og opplysningsplikt dersom de har grunn til å tro at et barn blir utsatt for grov omsorgssvikt.</p>	<p>Alle som er bekymret for et barns utvikling eller omsorg kan ta kontakt med barneverntjenesten om dette. Foresatte kan selv ta kontakt ved behov eller ønske om hjelp og støtte.</p> <p>Offentlige instanser skal, dersom det er grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende</p>

	<p>omsorg dersom de trenger det.</p> <p>Tiltakene som settes inn, igangsettes som regel med samtykke fra familien.</p> <p>Det legges avgjørende vekt på å finne tiltak til barnets beste.</p>			<p>atferdsvansker, gi melding til BV.</p> <p>Både private og offentlige instanser kan drøfte saker anonymt med BV.</p>
BUP	<p>Poliklinisk helsetilbud innenfor psykisk helsevern for barn og ungdom under 18 år og deres familier.</p> <p>Har spesifikk kompetanse innen utredning og behandling av barn og unges psykiske helse, som f.eks. følelsesmessige vansker og konsentrasjons- og atferdsmessige vansker.</p>	<p>Lov om helsepersonell</p> <p>Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern</p> <p>Lov om spesialisthelsetjenester</p> <p>Lov om pasientrettigheter</p> <p>Psykisk helsevern for barn og unge - Prioriteringsveileder</p>	<p>BV og fastlege kan henvise til BUP med samtykke fra foresatte.</p> <p>Barn over 16 år må samtykke til henvisning til BUP.</p>	<p>Dersom barnet trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem, anbefales det å henvise til BUP.</p> <p>BUP vil vurdere henvisningen og fatte vedtak om behandlingsfrist innen 10 virkedager.</p>
FAST-LEGE	<p>Støttespiller i å avklare elevens somatiske tilstand.</p> <p>Kan henvises barn og unge til spesialisthelsetjenesten.</p>		<p>Foresatte og barn/unge kan selv kontakte fastlegen ved ønske eller behov.</p>	<p>Dersom eleven viser eller beskriver symptomer på somatiske plager, bør fastlegen kontaktes.</p>
FAMILIEVERN-KONTORET (Gjøvik, ikke i Valdres)	<p>Familievernkontorene tilbyr familieterapi når det er konflikter mellom foresatte og barn, eller mellom andre familiemedlemmer. Samtaler med familieterapeut tilbys f.eks. når foresatte, barn</p>	<p>Lov om familievernkontorer</p>	<p>Foresatte kan selv ta kontakt direkte med familievernkontoret.</p>	<p>Ved behov eller ønske om støtte, oppfordres foresatte til å ta kontakt med familievernkontoret.</p>

	og ungdom strever med samspillet i familien. Utgangspunktet er at foresatte er de viktigste personene for barns utvikling.			
NB! Det skal innhentes muntlig og/eller skriftlig samtykke fra foresatte og eventuelt elev for å kunne dele opplysninger som gjelder eleven.				

4 NÅR ELEVEN HAR ALVORLIG SKOLEFRAVÆR- HVA GJØR VI?

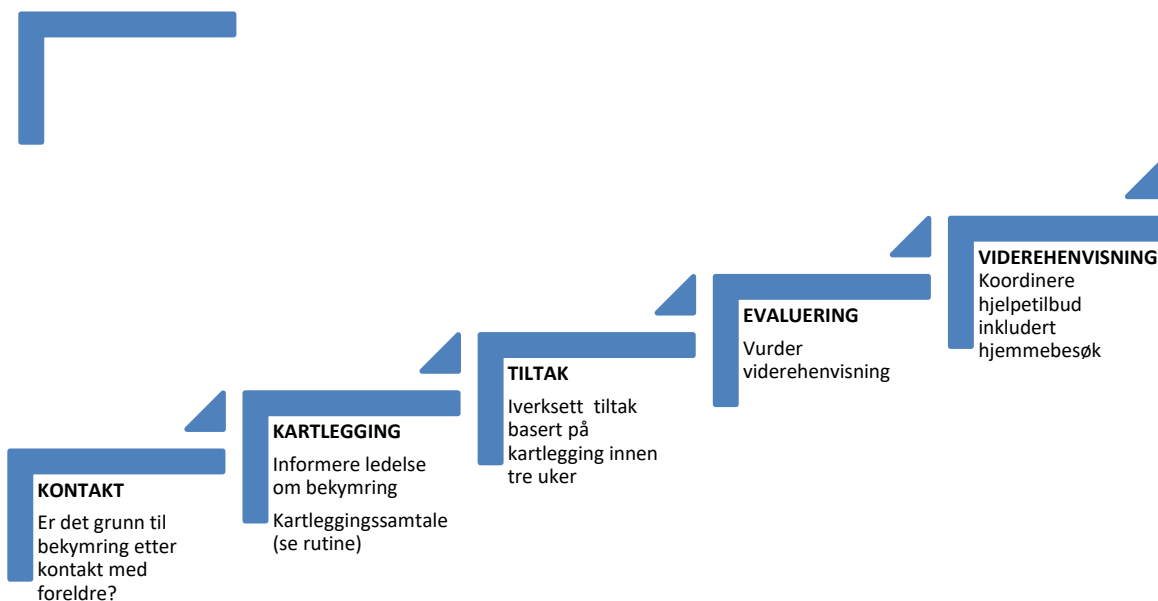
Arbeid med alvorlig skolefravær krever et tett samarbeid mellom alle involverte parter. SAMARBEID blir dermed et nøkkelord både ved forebygging og ved oppfølging av alvorlig skolefravær. Denne delen beskriver trinn for trinn hva skolen skal gjøre når en elev har alvorlig skolefravær.

Retningslinjene for oppfølging av alvorlig skolefravær er illustrert nedenfor i en trappetrinnsmodell (figur 2). En forutsetning for å kunne følge opp alvorlig skolefravær er at kontaktlærer til enhver tid har en oppdatert oversikt over elevens fravær.

Trappetrinnsmodellen viser hvordan kontaktlærer skal gå frem når en elev har alvorlig fravær, dvs.:

- Udokumentert fravær: 1 enkelttime eller mer
- Høyt dokumentert fravær: 10 dager i semesteret
- 3 ganger forsentkomming på 1 måned
- Møter opp på skolen, men forlater den igjen

Figur 2: Trappetrinnsmodellen for oppfølging av alvorlig skolefravær

Kontaktlærer skal kontakte foresatte og elev og undersøke fraværsgrunnen når en elev har alvorlig skolefravær, jf. definisjon. Dersom fraværet er vurderes som alvorlig/bekymringsfullt etter denne undersøkelsen, dvs. at det f.eks. er udokumentert fravær eller høyt dokumentert fravær, skal kontaktlærer/avdelingsleder/skolemiljøkoordinator kartlegge fraværet gjennom en kartleggingssamtale. I kartleggingsprosessen og/eller i utforming av tiltak kan skolehelseteam benyttes som rådgivende instans dersom man ser at utfordringen er sammensatt. Dette kan gjøres anonymt, men det anbefales å tidlig involvere foreldre i et direkte møte med denne tverretatlige gruppen. Basert på kartleggingen skal tiltak iverksettes og beskrives i en samarbeidsavtale. Etter tre uker skal tiltak evalueres. Dersom tiltak ikke gir ønskede resultater, vurderes henvisning til andre instanser. I slutten av denne veilederen finnes trappen på en helside som kan klippes ut og henges opp på arbeidsplassen som en påminnelse om rutinene.

4.1 Trinn 1- KONTAKT

Ved alvorlig skolefravær skal kontaktlærer ta kontakt med foresatte. Hensikten med kontakten med foresatte er å informere om fraværet og å undersøke hvorvidt det foreligger konkrete årsaker til at eleven er/har vært borte fra skolen.

Det kan være flere grunner til at fraværet gir grunn til bekymring. Kanskje har eleven skulket? Kanskje opplever foresatte det som vanskelig å få eleven på skolen om morgenen? Kanskje det er situasjoner på skolen som eleven gruer seg for? Dersom elevens fravær er høyt eller alvorlig, kobles skolemiljøkoordinator og respektiv avdelingsleder på for koordinering av videre oppfølging. Et naturlig neste skritt er å avtale møte med foresatte og elev for å kartlegge mulige årsaker og tiltak. Det kan være naturlig å koble skolehelsetjenesten på i dette møtet. Skolehelsetjeneste og skolemiljøkoordinator koordinerer sammen veien videre. I Nord-Aurdal kommune er det et skolehelseteam på hver skole som kan kobles på for drøfting, husk da samtykke.

Ofte kan somatiske plager være begrunnelse for fraværet. Dersom det er et høyt dokumentert fravær som i kontakt med foresatte viser seg å skyldes sykdom, kan det være aktuelt å be om en legeattest. Foresatte må samtykke til samarbeid med fastlege. I noen tilfeller kan det være nødvendig å invitere fastlegen på et samarbeidsmøte. Helsesykepleier på skolen kan fungere som et viktig bindeledd mellom skolen og fastlegen.

Til deg som lærer: Dette er en skjønsmessig vurdering. Å ta kontakt er enkelt, å vurdere hvorvidt det er behov for videre oppfølging av fraværet er ikke alltid like lett. Les kapittel 2, og drøft eventuelt problemstillingen med ledelsen/skolehelseteam/skolemiljøteam dersom du er usikker.

4.2 Trinn 2- KARTLEGGING

Når det er bekymring for fraværet, må situasjonen kartlegges. Kartlegging vedrørende alvorlig skolefravær gjøres på følgende måte:

- a) **Kartleggingsamtale** (beskrevet i tabell 4). Kontaktlærer og skolemiljøkoordinator/avdelingsleder inviterer foresatte og elev til en samtale hvor målet er å kartlegge omstendigheter rundt skolefraværet. Det er avgjørende at barnets stemme blir hørt, og derfor skal eleven som hovedregel være til stede ved samtalen. Dersom eleven ikke er til stede, må rektor/ledelsen påse at eleven er hørt. Det kan være naturlig å invitere eleven inn til en samtale med skolehelsesykepleier i forkant eller etterkant av møtet for å i enda større grad sikre elevens stemme inn. Foresatte skal innkalles til en samtale vedrørende alvorlig fravær **innen en uke** etter første kontakt med foresatte.
- b) **Pedagogisk vurdering/rapport.** Skolen kan benytte PPT sin mal «[pedagogisk rapport](#)» som er en del av skolens generelle kartleggingsmateriale. Skolen fyller ut de områdene som vurderes som hensiktsmessige. En pedagogisk vurdering kan avdekke vesentlig informasjon selv når det ikke nødvendigvis er bekymring for fagvansker.

Hvorfor kartlegge?

En grundig kartlegging kan både gi informasjon om hvilke faktorer som utløste fraværet og hvilke som nå opprettholder fraværet. På denne måten vil skolen få viktig informasjon om hvor tiltak bør settes inn og hvilke andre instanser det kan være aktuelt å samarbeide med. Den viktigste kartleggingen skolen foretar vil som regel være samtalen med elev og foresatte. Dette kan være en uformell samtale. Forslag til hvordan en slik kartleggingsamtale kan holdes ses i tabell 4 (under).

Opprettelse av sak iht. opplæringsloven § 12-4

Det vil i noen tilfeller være aktuelt for rektor å opprette sak med bakgrunn i Opplæringsloven § 12-4. Kommunen har egne rutiner for dette i *Plan for trygt og godt skolemiljø*. Da vil det være aktuelt å opprette aktivitetsplan for eleven, og en samarbeidsavtale som vist i tabell 5 kan også her være aktuelt å bruke (under kap. 4.2.4).

Tabell 4: Mal for kartleggingsamtale ved bekymring for fravær

Kartleggingsamtale ved bekymring for fravær	
Rammer for god samtale	<p>Velg et møterom der dere ikke blir forstyrret og avtal på forhånd hvor lang samtalen skal være.</p> <p>I forkant av samtalen må det avklares hvorvidt eleven skal være med. Hvis eleven ikke deltar er det viktig at eleven får god informasjon om hva som blir sagt og gjort, og hvorfor. Flere elever forteller at det er viktig for dem at kontaktlærer snakker med dem direkte.</p> <p>Forbered deg. Forhør deg med andre lærere eleven forholder seg til, ansatte på SFO, etc. som kan bidra med viktig informasjon.</p> <p>Ta høyde for følelsesmessige reaksjoner hos foresatte og elev. Bekreft og anerkjenn følelsene uten å gå i forsvar. Les 4.2.5 om elevsamtaler.</p>

Samtalens start	<p>Informere om at et av formålene med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens skolefravær.</p> <p>Gi en konkret tilbakemelding på omfanget av fraværet.</p> <p>Informere om at skolen har rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær og at dette innebærer at det gis informasjon til skolens ledelse/miljøveileder/skolemiljøteam, samt at det gjennomføres en samtale med målsetting om å komme frem til tiltak som vil gi en normal tilstedeværelse.</p> <p>Informere om at skolen har ansvar for at elever har en god og trygg skolehverdag og at foresatte har ansvar for at eleven kommer til skolen.</p> <p>Det kan være nyttig å vise foresatte kommunens <i>Veilederen for skolefravær</i>.</p>
Forslag til spørsmål: Eleven	<p>Trives du på skolen og på fritiden?</p> <p>Har du venner på skolen? Hva liker du å gjøre på fritiden?</p> <p>Er det noe du opplever som vanskelig eller ubehagelig på skolen? Er det spesielle fag du liker/ikke liker? Hvordan opplever du prøver? Hvordan går det med lekser?</p> <p>Er det noen lærere eller andre voksne på skolen som du har et godt/ikke godt forhold til?</p> <p>Bliir du plaget eller mobbet på skolen, i friminuttene, på skoleveien eller i fritiden?</p> <p>Hva gjør du når du ikke er på skolen?</p> <p>Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var?</p> <p>Er det noe jeg kan gjøre annerledes for at du skal ha det bra på skolen?</p> <p>Er det andre forhold du vil nevne?</p>
Forslag til spørsmål: Foresatte	<p>Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen/fritiden?</p> <p>Opplever du/dere at det er spesielle årsaker til at barnet ikke er på skolen?</p> <p>Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet har fravær?</p> <p>Kan det være forhold utenfor skolen som gjør at barnet har fravær?</p> <p>Er det helsemessige årsaker til at barnet er borte fra skolen?</p> <p>Hva gjør eleven når han/hun er hjemme fra skolen?</p> <p>Hvordan er elevens morgenrutiner? Kveldsrutiner?</p> <p>Kartlegg foresattes behov for støtte; Er det noe du/dere som foresatte har behov for hjelp til? Hvem kan hjelpe?</p> <p>Hva tenker du/dere at skolen kan gjøre for at barnet skal komme på skolen?</p> <p>Er det andre forhold du/dere vil nevne?</p>
Samtalens avslutning	<p>Gi en kort oppsummering av samtalen. Avtal veien videre.</p> <p>Bruk samarbeidsavtalen, avtal et møte for å evaluere avtalen om 3 uker.</p> <p>Avklar tydelige rammer for videre kontakt: når det skal være kontakt og hvordan (bruk av mail/SMS/telefonid)</p> <p>Dersom det er behov for ytterligere kartlegging, eller det ikke er tydelig hvilke tiltak som bør iverksettes, avtales et nytt møte innen en uke.</p>
Etter samtalen	<p>Har du gjort deg noen tanker om hva som kan være utløsende og opprettholdende for fraværet?</p> <p>Er det behov for å drøfte saken anonymt med PPT/skolehelseteam/ressursteam eller andre?</p> <p>Gjør en vurdering om det er behov for bekymringsmelding til barneverntjenesten. Er du i tvil kan du ringe barneverntjenesten og drøfte saken anonymt.</p> <p>Skriv et kort referat og send kopi til foresatte.</p>

Når skal bekymringsmelding sendes til barnevernet?

I Norge er det både skolerett og –plikt. Dette innebærer at alle i skolepliktig alder skal ha et undervisningstilbud som ivaretar deres behov for læring. For barn i skolepliktig alder er det naturlig å se foreldrene som en viktig bidragsyter til oppfyllelsen av denne retten og plikten.

Der skolen vurderer at barnets foreldre/foresatte ikke evner og/eller ønsker å bidra i tilstrekkelig grad til å ivareta sitt barns skolerett og –plikt, skal bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten. Barneverntjenestens retningslinjer presiserer at når foresatte ikke sørger for at barnet går på skolen, regnes dette som utdanningsmessig omsorgssvikt (NOU 2012: 5). Ved langvarig skolefravær er det dermed aktuelt å melde til barneverntjenesten, uavhengig av om det foreligger andre bekymringer. Skolen skal da underrette foresatte om meldingen.

Alle ansatte som bekymrer seg for et barns utvikling eller omsorg har plikt til å melde fra til barneverntjenesten. Nærmeste leder skal involveres i en slik melding (jf. skolens interne rutiner). Barneverntjenesten benytter nasjonal portal for bekymringsmeldinger. [Her er link](#) til portalen via barneverntjenestens kommunale nettside. En bekymringsmelding sendt via portalen legges direkte inn i postregistrering i det lokale barnevernets fagsystem.

Når skal man kontakte politiet?

I tilfeller der foresatte holder eleven hjemme fra skolen, eller ikke aktivt bidrar til å få elever med udokumentert fravær tilbake på skolen, kan det være aktuelt å melde fra til politiet. I disse tilfellene er det viktig at det foreligger riktig dokumentasjon og at foresatte er skriftlig informert om lovhjemmel og mulig straffeansvar. Se for øvrig kapittel 5 for aktuelle lovverk.

«Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentleg grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter(...) Dersom ein elev utan å ha rett til det har fråvære frå den pliktige opplæringa, kan foreldra eller andre som har omsorg for eleven, straffast med bøter dersom fråværet kjem av at dei har handla forsettleg eller aktaust.» (Opplæringsloven § 2-1)

4.3 Trinn 3- TILTAK

Basert på kartleggingen avgjøres relevante tiltak (for eksempler, se resten av kapittel 4, inkludert tiltaksbanken i tabell 6).

Tidlig intervensjon og høy intensitet på tiltakene vil være viktige prinsipper for å redusere fraværet. Dette innebærer at eleven i en periode får individuell tilrettelegging av skoledagen slik at eleven mestrer å møte på skolen, gjerne i samarbeid med skolemiljøteam og/eller skolehelsetjenesten, PPT eller andre samarbeidende instanser. Målsettingen vil som regel være normalisering av hverdagen.

Tiltak som hjemmeundervisning anbefales sjelden, da dette vil kunne være en opprettholdende faktor for elevens skolefraværproblematikk. Hjemmeundervisning bør kun brukes i særlige tilfeller og i en kort, avgrenset periode. Målsetting med hjemmeundervisningen bør i disse tilfellene være at skolen etablerer en relasjon til eleven som kan styrke en gradvis tilbakeføring til skolen. I helt særskilte

tilfeller, og på bakgrunn av en sakkyndig vurdering, kan det evt. prøves ut alternative opplæringsarenaer.

PPT deltar i skolehelseteam. PPT er en naturlig samarbeidspart og deltaker i utforming av tiltak i skolefraværssaker der det er hensiktsmessig.

Samarbeidsavtalen

Den avgjørende faktoren for at tiltak skal lykkes er samarbeid mellom de involverte. En samarbeidsavtale som tydeliggjør hvem som skal gjøre hva og til hvilken tid, blir dermed viktig. Samarbeidsavtalen skal sikre at hver enkelt gjør sin del. Mal for samarbeidsavtale kan ses i tabell 5 (under). Der ligger også mal for evaluering av samarbeidsavtalen.

Samarbeidsavtalen tar utgangspunkt i et langsiktig mål. Delmål med tilhørende tiltak er avgjørende for å nå det langsiktige målet. Det er viktig at alle involverte parter (også eleven) er enige om det langsiktige målet, så vel som alle delmålene. Delmålene skrives i samarbeidsavtalen, og det presiseres hvor lenge delmålet skal gjelde. Deretter tydeliggjøres og delegeres arbeidsoppgaver som skal være i tråd med de delmål som er satt. Forslag til tiltak som kan brukes i samarbeidsavtalen ses under.

I samarbeidsavtalen er det gjort plass til en Plan B. Det er ikke alltid slik at den oppsatte planen går som forventet eller ønsket, og da er det viktig at man har en plan B. Tabell 5 viser hvordan en samarbeidsavtale kan se ut i praksis.

Tabell 5: Samarbeidsavtale mal og evaluering mal. (Mal finnes i VFSS.)

SAMARBEIDSAVTALE MELLOM ELEV, FORESATTE, SKOLE OG EVT ANDRE INVOLVERTE
Elev: Foresatte: Kontaktlærer eller annen kontaktperson på skolen:
<i>Sted, dato:</i>
<i>Til stede under utarbeidelsen:</i>
<i>Mål for samarbeidet: (Dette vil som regel være at eleven er til stede på skolen hver dag, eventuelt et bestemt antall dager ved opptrapping av tilstedeværelse.)</i>
<i>Skolens ansvar: (Beskriv oppgavene og hvem på skolen som er ansvarlig for oppgaven.)</i>
<i>Foresattes ansvar: (Beskriv oppgavene.)</i>
<i>Elevens ansvar: (Beskriv oppgavene.)</i>
<i>Ansvar for evt. andre involverte: (Beskriv oppgavene.)</i>

Plan B: (Hvis oppgavene beskrevet over ikke fører til at eleven klarer å møte som avtalt, iverksettes plan B. Spesifiser hvem som skal ta kontakt og hvem som gjør hva for å tilrettelegge for elevens deltagelse.)

*Avalen gjelder for de neste (som regel 3) ukene.
Den skal evalueres (dato):*

Signaturer på avtalen: (Alle som er til stede signerer avtalen, også eleven.)

Evalueringsmal av samarbeidsavtale mal. (Mal finnes i VFSS.)

EVALUERING AV SAMARBEIDSAVTALE
Elev:
Foresatte:
Kontaktlærer eller annen kontaktperson på skolen:
<i>Sted, dato:</i>
<i>Til stede ved evalueringen:</i>
<i>Mål for samarbeidet:</i>
<i>Evaluering av mål: (Evaluering bør skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring. Evaluering av samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelse.)</i>
<i>Evaluering av tiltak: (Hvilke tiltak fungerte godt? Hvilke fungerte ikke? Trenger vi nye?)</i>
<i>Evaluering av plan B: (Evaluering av hvorvidt plan B har fungert som ønsket.)</i>
<i>Basert på evalueringen er det avtalt følgende (kryss av):</i>
☐ Det er ikke lenger behov for systematisk oppfølging av skolefravær
☐ Det utarbeides en ny samarbeidsavtale
☐ Behov for viderehenvisning til f.eks. PPT, BUP, barneverntjenesten, eller andre instanser er blitt vurdert.
<i>Evt. til hvem:</i>
<i>Signaturer på evaluering: (De som er til stede på evalueringsmøtet signerer.)</i>

Elevsamtaler

Det viktigste tiltaket skolen kan gjennomføre i forbindelse med alvorlig skolefravær er elevsamtale(r). Annen tilrettelegging kan også være avgjørende, og samtale og samarbeid med foresatte er selvfølgelig

viktig. Det er imidlertid ofte slik at voksne bekymrer seg, vurderer, og forsøker å tilrettelegge for elever, uten at eleven selv har blitt hørt. Det er ikke alltid lett å komme i posisjon til eleven. Dette innebærer relasjonsbygging med eleven, og det å vise at man tar eleven på alvor.

Det kan være vanskelig for voksne å ta elever på alvor, samtidig som det er de voksne som har ansvar for at eleven kommer på skolen hver dag.

Vi sier til elever; *“Det er kjempeviktig for oss voksne å vite hva du tenker kunne vært til hjelp, og hva du gjerne vil. Samtidig er det heldigvis sånn at det ikke er du som skal bestemme, eller har ansvaret alene for å få til dette. Det er de voksne sitt ansvar.”*

Det kan oppleves vanskelig, både for skolen og for foresatte, å snakke om elever som strever med tilstedeværelse på skolen. I tillegg til malen for kartleggingssamtalen (tabell 4), beskrives det her et par samtaleteknikker som vil kunne være til hjelp. Disse teknikkene er også fine å bruke i alminnelige elevsamtaler, utviklingssamtaler og generelt i skole-hjem samarbeid. For noen kan teknikkene føles litt unaturlige til å begynne med, men det er verdt et forsøk! Det kan være lurt å øve på disse teknikkene med en kollega, i team eller foran speilet.

- **Speiling:** Gjenta det eleven sier, formuler det eventuelt som et spørsmål. For eksempel: Elev: “Jeg er helt sikker på at det er ingen som liker meg!” Deg: “Du er helt sikker på at det er ingen som liker deg?” eller Elev: “Jeg er ikke god i noen fag!” Du: “Du er ikke god i noen fag?” Dette åpner for en samtale om det eleven selv er opptatt av.
- **Oppsummering og avklaring:** Oppsummer elevens innspill, og sjekk ut om du har forstått det. For eksempel: Du: “Du sier at du ikke har noen venner, ikke er god i fag og det er ikke noe gøy å være på skolen. Var det det du mente?”

Involver elevens nettverk/familieråd

Det er kommet forslag om familieteam i kommunen, som ev. ville være et naturlig tiltak her i samarbeid med skolen.

I flere tilfeller vil det være mulig å få eleven tilbake på skolen ved å mobilisere nettverket rundt eleven. Det kan for eksempel være besteforeldre, tanter, onkler, venner eller andre betydningsfulle personer i elevens nettverk. Både Nettverksmetoden (Fyrland, 2001) og Familieråd (Hoverak, 2009) kan benyttes i dette arbeidet.

Kommunen skal bidra med å hjelpe elever som strever med tilstedeværelse på skolen. Dette kan innebære en rekke tiltak, som begynner med de stegene som er beskrevet i denne veilederen. Dersom det blir slik at det er vanskelig å få eleven på skolen over lang tid, kan det være at foresatte og familier trenger hjelp og støtte til å hjelpe eleven på skolen. Erfaringsmessig er det ofte slik at familiemedlemmer eller andre i elevens nettverk kan bidra med uvurderlig støtte i en periode, for å få snudd en negativ spiral. Det er ikke alltid man ser denne muligheten selv når man er i en vanskelig situasjon, så det vil være viktig for skolen å forhøre seg med foresatte om de har noen i familie eller

nettverk som for eksempel kunne bidra på morgenen over noe tid. Dersom tiltaket om å benytte seg av familiens eget nettverk viser seg å ikke føre til ønsket bedring, har kommunen et ressursteam som kan gi tilbud om hjemmebesøk (se kap. 4.4. Veien videre). Tiltaket om hjemmebesøk fra kommunen er et veiledningstiltak for foresatte og kan være et kortvarig tiltak som henting av eleven hjemme og kjøring til skolen. **Vi vil understreke at å få eleven på skolen ved hjelp av eget nettverk, bør forsøkes før man vurderer hjemmebesøk om morgenen av kommunalt ansatte.**

Omvendt undervisning (flipped classroom)

Den pedagogiske tanken bak omvendt undervisning er å flytte den tradisjonelle teoriundervisningen hjem, slik at tiden på skolen blir frigjort til undervisningsformer der elevene kan være mer delaktige. Som regel går dette ut på å bytte ut lekser med at elevene ser på en film der undervisningen gjennomgås (det finnes imidlertid flere metoder for dette).

Omvendt undervisning er en måte å øke samhandling mellom lærer og elev og bidra til økt grad av tilrettelagt undervisning. Dette er en metode, eller et pedagogisk verktøy, som sånn sett har fordeler for hele klassen. Metoden ble utviklet som et generelt pedagogisk verktøy og flere og flere benytter denne metoden.

Som et tiltak for elever som strever med fravær kan denne metoden ha flere fordeler:

- Å benytte omvendt undervisning frigjør tid til:
 - Relasjonsbygging
 - Samarbeid
 - Muligheten for tilrettelegging av oppgaver uten åpenbare eller veldig synlige tilpasninger. (Elever kan ofte være sensitive for å skille seg ut.)
- Omvendt undervisning gjør at elever kan føle seg ajour, selv etter lang tids fravær. Elever slipper følelsen av å sitte i timen og ikke forstå hva som blir sagt.
- Når tradisjonelle lekser erstattes med å en video, er det mer sannsynlig at eleven, og foresatte, kan følge opp.

Det er viktig å være bevisst på at omvendt undervisning ikke skal være en erstatning for å gå på skolen. Omvendt undervisning kan bli til en opprettholdende faktor om det ikke brukes slik det er ment. Det er avgjørende å opprettholde målsettingen om at eleven skal på skolen for å sikre elevens læringsutbytte: faglig, sosialt og emosjonelt. Det finnes mye informasjon om dette på nett, søk [google: "omvendt undervisning"](#).

Høyt dokumentert fravær

Noen elever har alvorlig skolefravær, som raskt utvikler seg til langvarig fravær, som ikke er udokumentert- men knyttet opp mot somatisk sykdom, behandling eller utredning. Som en generell regel, bør også elever med fysiske helseplager delta på skolen så mye som mulig, da dette er en viktig kilde til god psykisk helse, sosial og faglig utvikling for barn og unge. Disse vurderingene kan imidlertid være vanskelige å gjøre i samarbeid mellom skole og hjem, og det kan være vanskelig for skolen selv å

vurdere hvorvidt eleven har tilfredsstillende utbytte av undervisning med langvarig skolefravær. I disse tilfellene anbefales det at skole i samarbeid med skolehelsetjenesten og hjem henviser eleven til PPT.

Tabell 6: Tiltaksbank- tiltak kan skrives rett inn i samarbeidsavtalen

Kartlegging	<p>Kartlegging er viktig for å kunne iverksette gode tiltak.</p> <p>En elevsamtale er god kartlegging i seg selv. Det er også viktig at eleven får god informasjon om hvorfor kartlegging er viktig.</p> <p>Kartlegging er også et tiltak i seg selv da dette fungerer relasjonsbyggende- både mellom skole-elev og skole-foresatte.</p>
Tiltak på skolen	<p>Gjennomgå aktuelle deler av denne veilederen lokalt på skolen. Er det noen holdninger som er til hinder for samarbeidet?</p> <p>Det er avgjørende at skoleledelsen setter av tilstrekkelig med tid og skaper gode rammer for relasjonsbygging og støtte fra pedagogisk personell.</p> <p>Etablering og videreføring positive relasjoner mellom elev og voksne på skolen er viktig for å skape trygghet for eleven.</p> <p>Informert klassen/trinnet om elevens fravær dersom elev og foresatte samtykker til dette.</p> <p>Ta kontakt med eleven. Elever sier selv at de synes det er godt å vite at de er savnet, og at skolen etterspør dem.</p>
Tiltak i skole-hjem samarbeid	<p>Gjennomgå aktuelle deler av denne veilederen sammen med foresatte. Er det noen holdninger som er til hinder for samarbeidet? Kan en felles forståelse av fraværet bidra til å hindre ansvarsdiffusjon?</p> <p>Sørg for en åpen dialog med foresatte, så de til enhver tid vet hvem de skal ta kontakt med og når den personen er tilgjengelig.</p> <p>Informert foresatte om hva langvarig skolefravær er, og gi informasjon om skolens rutiner og muligheter for å igangsette tiltak. Bruk trappetrinnsmodellen i veilederen.</p> <p>Trygg foresatte på at skolen gjør sitt beste for at eleven skal trives, og gi god informasjon om elevens fungering på skolen.</p> <p>Anerkjenn foresattes utfordringer, og gi informasjon om aktuelle hjelpeinstanser.</p> <p>Arbeidet med å sikre at eleven har normal tilstedeværelse på skolen skal være et samarbeid. Dette er viktig å formidle til foresatte.</p>
Faglig tilrettelegging og trygghet i skolehverdagen	<p>Samarbeid med eleven om tilrettelegging.</p> <p>Etabler systemer for å ivareta forutsigbarhet og struktur for elevens skoledag, slik at eleven opplever trygghet. Dette kan f.eks. være egen dagsplan/ukeplan.</p> <p>Forbered og informert eleven om endringer i dagsrutiner, særlig på de dagene der det er endringer i den vanlige skolerutinen (for eksempel turdager, høytidsmarkeringer, osv.).</p> <p>Fokuser på fag som mestres, og sørg for faglig tilpasset opplæring. Bruk av varierte metoder (f.eks. 4.2.7 omvendt undervisning) vil kunne motivere til deltagelse.</p> <p>Vær bevisst på elevens plassering i klasserommet, dvs. eleven skal oppleve å bli sett. Eleven kan plasseres med venner eller trygge medelever osv.</p>
Oppmøte og tilstedevær	<p>Der det viser seg å være store utfordringer i forbindelse med å få eleven på skolen om morgenen, kan et tidlig innsats-tiltak være at en fra skolens skolemiljøteam,</p>

else på skolen	<p>miljøveileder og familieveileder møter barnet hjemme. (Det skal være etter at andre muligheter i familie/nettverk er forsøkt.)</p> <p>Mor og/eller far følger eleven til skolen i en periode. Møt eleven i skolegården eller på avtalt sted for å følge eleven til klasserommet. Gi eleven alternativer til å reise hjem fra skolen, for eksempel muligheter for å ta pauser. Gjør avtaler med eleven om hva han/hun skal gjøre hvis han/hun ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen.</p>
Tiltak for å motvirke sosial isolasjon	<p>Sørg for at eleven opprettholder positiv kontakt med medelever dersom eleven er sosialt isolert. Dette kan gjøres ved for eksempel brev fra klassen, besøk fra klassekamerater eller kontaktlærer, oppfordre klassen til å sende hyggelige tekstmeldinger, oppfordre elever til å oppsøke eleven i fritiden.</p> <p>Gi forutsigbarhet i friminutt ved igangsetting av faste aktiviteter for å skape oversiktlige og trygge sosiale arenaer (f.eks. Trivselsledere).</p> <p>Sørg for at eleven har noen å gå sammen med til skolen.</p>
Behov for videre tiltak	<p>Vurder fortløpende behov for samarbeid med barneverntjenesten og/eller politi.</p> <p>Bruk samarbeidsavtalen for å avtale tiltak. Dersom tiltak ikke gir ønsket effekt etter systematisk gjennomføring over 3 uker, henvises eleven til PPT.</p>

4.4 Hjemmebesøk som tiltak ved alvorlig skolefravær- hvordan gjør vi det?

I noen tilfeller vil det kunne være nødvendig med hjemmebesøk fra kommunale tjenester for:

- 1) å bistå elev/hjemmet med at eleven kommer seg til skolen og
- 2) å bistå med råd og veiledning i hjemmet på morgenen/i morgensituasjonen

Hjemmebesøk er ikke et tiltak som er ment å skulle ta over foresattes oppgave med å sende barn/unge på skolen. Før hjemmebesøk gjennomføres, er det avgjørende at det er gjort en avtale med familien og at dette er beskrevet i en samarbeidsavtale (kap. 4.2.4). I all hovedsak bør hjemmebesøk koordineres av sosiallærer (NAUS)/skolemiljøkoordinator (NABS) og skolehelsetjenesten. I noen tilfeller vil det være mer naturlig å koble på kommunepsykolog og/eller familieveileder. Det må være høy bevissthet og refleksjon rundt det etiske aspektet i dette arbeidet. Det er naturlig å koble på skolehelseteam/kommunepsykolog/familieveileder for veiledning og råd i forbindelse med hjemmebesøk.

Mål med hjemmebesøket

Det er viktig å gjøre seg noen betraktninger rundt overordnet mål ved hjemmebesøkene, samt delmål og metodikk.

Det overordnede målet vil som regel være å bidra til å normalisere hverdagen til eleven ved å hjelpe han/henne tilbake til skolehverdagen. Videre vil det kunne være flere delmål som er hensiktsmessige. For eksempel vil et delmål kunne være å knytte relasjon til eleven for å få mer informasjon om individuelle vansker. Et annet delmål vil kunne være å få god nok innsikt i hjemmesituasjonen til å kunne gi tilpasset veiledning til foreldre. Dette må vurderes fra sak til sak.

Målet med hjemmebesøket skal beskrives i samarbeidsavtalen og skal evalueres når hjemmebesøkene avsluttes.

Tiltakets varighet

Hjemmebesøk i forbindelse med alvorlig skolefravær skal være et kortvarig, intensivt tilbud og skal ikke erstatte andre viktige tiltak.

Hjemmebesøk vil hovedsakelig foregå om morgenen med mål om å få eleven på skolen til første time. Som et utgangspunkt vil en god tidsramme på tiltaket være at det skal vare i 2–3 uker av gangen, i maksimalt 6 uker. Dette skal avtales i en egen samarbeidsavtale. Herunder er det innforstått at hensikten med hjemmebesøkene vil kunne endre seg etter hvert. Har man for eksempel lyktes med å hjelpe en elev til å være på skolen etter 3 uker vil det kunne være hensiktsmessig å gjøre en avtale om oppfølging f.eks. ved et besøk en gang i uka i et par uker til, før man avslutter tiltaket. Når tiltaket avsluttes, skal det evalueres (se egen mal for evaluering kap. 4.2.4).

Hvor mange skal reise hjem?

Det vil alltid være én som har hovedansvar for hjemmebesøket, som har gjennomgått forventningsavklaring, samtykke, kartlegging osv. med familien og koordinator. Det er hensiktsmessig at dette også er den personen som reiser på hjemmebesøk. Dette er fordi etablering av kontakt med familien er en del av det å skape tillit og bygge relasjon. Unntaksvis vil det kunne være hensiktsmessig å gå to sammen, dersom det er særlig behov for det. Ved disse tilfellene vil det fortsatt være én som har hovedansvar, mens en annen vil kunne bistå i deler av arbeidet.

Hjemmebesøkets egenkraft

Erfaringsmessig kan det å informere om, og igangsette, et slikt tiltak i seg selv være virkningsfullt, uten at det er behov for mange besøk eller inngående arbeid med familien. Noen elever opplever det å skulle få besøk om morgenen som så ubehagelig at dette fører til at de går på skolen. Andre vil kunne få en opplevelse av at foreldre «mener alvor», som igjen vil føre til at de går på skolen. I de sakene der dette er tilfelle er det viktig at evaluering og oppfølging av hjemmebesøk gjennomføres, til tross for at det «ikke var mye som skulle til» for å løse opp i en fastlåst situasjon.

Relasjonsbygging med elev og foreldre

En sentral del av arbeidet med hjemmebesøkene vil være å knytte relasjon til foresatte og elev, for å skape tillit og handlingsrom. Dette handler i stor grad om å skape tillit og ha fokus på å ivareta alles verdighet i samtaler og i tiltak. Klare rammer for arbeidet, tydelige avtaler og god, tilpasset informasjon underveis vil være viktig for å skape en god relasjon.

Erfaringsmessig vil noen elever bruke mye tid på forhandlinger med foreldre for å få ting eller opplevelser de ønsker seg. Samtidig vil noen foreldre gå langt i å imøtekomme elevenes ønsker, for å komme seg ut av en vanskelig situasjon. Å skape en god relasjon handler ikke om å imøtekomme elevens eller foreldrenes ønsker. Eleven og foreldrene skal imidlertid føle seg sett og tatt på alvor i enhver situasjon. Det er vår oppgave å sikre at både elev og foreldre sitter igjen med en følelse av å være respektert og akseptert, selv om vi ikke nødvendigvis innfrir ønsker de måtte ha.

Ro, tydelighet og forutsigbarhet

I flere av punktene over har viktigheten av å beholde roen og å være tydelig blitt nevnt. Det å reise hjem til en elev med langvarig alvorlig skolefravær kan by på flere utfordringer. Å være bevisst på å beholde roen og å være tydelig vil være viktige redskaper å ta med inn i arbeidet. Å fremstå som forutsigbar, både i handlemåte og ved avtaler, vil føre til trygghet og forutsigbarhet for både elev og foresatte.

Fleksibilitet og kreativitet. Å arbeide med hjemmebesøk krever en viss grad av fleksibilitet og kreativitet. Det vil si at det er viktig å være klar over at planlagte samtaler eller tiltak ikke nødvendigvis vil kunne gjennomføres som tenkt, og at det da er viktig å ha aksept for dette, omstille seg og jobbe videre. Et eksempel på dette kan være at en strategi som fungerte for å få eleven på skolen på mandag, ikke nødvendigvis fungerer på tirsdag. Da er det viktig å beholde roen, samle seg og møte på onsdag med nytt mot.

Følelser smitter

Det er mange følelser involvert i arbeidet med elever med alvorlig skolefravær, både hos eleven, foreldre og samarbeidspartnere. Eksempler på følelser som kan være fremtredende er sinne, frustrasjon, oppgitthet og maktesløshet. I tillegg er angst og vegring ofte en del av problematikken. Både vegring og følelser smitter.

Det er naturlig at man kjenner på følelsen av maktesløshet og unngåelse i arbeidet med disse elevene. Det er viktig på forhånd å være klar over at dette vil kunne oppstå, slik at det ikke fører til vanskeligheter med samarbeidet rundt eleven.

Det er viktig å være klar over at også ro og trygghet smitter. Det vil si at hvis man beholder roen og viser at man er trygg på situasjonen, vil man kunne påvirke elev og foreldre positivt. Det betyr også at dersom man klarer å overføre ro og trygghet til foreldrenes handlemåte, vil dette igjen virke positivt for eleven.

Elevsentrert eller foreldresentrert arbeid

«En ungdom er en udelelig helhet med omgivelsene og er blitt og blir seg selv i et gjensidig samspill med de relasjonene han eller hun lever i.» (Øyasæter, 2009; s.20) Det er ikke til å unngå at man jobber med hele familien når man reiser på hjemmebesøk, samtidig er det sjelden slik at man jobber med hele familien samtidig.

Det kan være lurt å gjøre noen betraktninger på forhånd om hvorvidt det er eleven eller foreldrene som skal stå i fokus. Det kan være at eleven får god individuell behandling allerede, og at det er behov for støtte til foreldre. Eller det kan være at foreldre allerede får god veiledning og at det er behov for mer direkte arbeid med eleven. Uavhengig av tiltak som er satt i gang, må det vurderes hvorvidt det er hensiktsmessig med enten en elevsentrert eller foreldresentrert tilnærming til hjemmebesøkene. Det kan være flere faktorer som avgjør hvilket fokus man har. F.eks. kan det være vanskelig å komme i posisjon til eleven, det kan være at bare én eller ingen av foreldrene er tilstede på morgenen, osv.

Det er imidlertid nødvendig at minst én av foreldrene er hjemme om morgenen når hjemmebesøk gjennomføres.

Motivere til endring

For å motivere foreldre og elever til å jobbe for å endre en vanskelig situasjon, er det avgjørende at vi som hjelpere evner å skape trygghet og framtidstro. Dette handler blant annet om å være tydelig i språkbruken sin, ved å bruke begreper og forklaringer som er lette å forstå. Det er viktig å bekrefte foreldre og elev på det de opplever, ved for eksempel å repetere det høyt.

Det å holde avtaler som gjøres med foreldre og elev er et innlysende, men vesentlig poeng, som vil bygge tillit og være med på å skape motivasjon.

Arbeide med rammene i hjemmet

En tilsynelatende elementær, men meget viktig oppgave for den som reiser hjem, er å formidle betydningen av tydelige rammer og avtaler i hjemmet. Ikke bare må rammene avklares, men avtaler må gjøres tydelige og de må holdes.

Når det gjelder elever med alvorlig skolefravær vil viktige områder å ta opp være f. eks; måltider, leggetider og søvn, forberedelser til neste skoledag, leksetider, osv.

Kartleggingen (kap. 4.2.2) vil være et viktig utgangspunkt for å kunne hjelpe familien med å etablere gode rammer hjemme. Det kan være nødvendig å hjelpe familien med å bryte uheldige rutiner ved å bidra til at eleven ikke isolerer seg ytterligere, f.eks. ved å hjelpe eleven med å komme seg ut på dagtid.

Bruk av makt/tvang

Det er viktig å presisere at hverken foreldre eller andre har anledning til å bruke fysisk makt for å få eleven på skolen. Eleven skal heller ikke utsettes for utilbørlig psykisk press.

Likevel må man ta hensyn til at å presse en elev med alvorlig skolefravær til å gå på skolen vil kunne være nødvendig omsorg. Å droppe ut av grunnskolen er svært alvorlig med hensyn til elevens videre framtidsutsikter.

Skolen plikter å ivareta elevens opplæringsrett og -plikt, jfr. opplæringsloven § 2-1 og barnekonvensjonen artikkel 3.

Foresatte plikter på samme grunnlag, og jf. Barnelova § 30, å sørge for at eleven møter daglig på skolen. Bruk av press skal bygge på forsvarlige pedagogiske virkemidler og være forholdsmessige. Eleven skal høres, jfr. barnekonvensjonen artikkel 12, og foreldrene skal samtykke til alle tiltak som benyttes. Tiltak kan skrives inn og dermed samtykkes til i samarbeidsavtalen. Det må reflekteres rundt hensiktsmessig bruk av press i hver enkelt sak. Kontaktperson i PPT kan gi veiledning som gjelder dette til den som utfører hjemmebesøket.

4.5 Oppfølging etter hjemmebesøk

Det er viktig å huske at hjemmebesøk er et intensivt tilbud som er ment å skulle hjelpe en familie tilbake til en normal hverdag. Det er imidlertid viktig at hjelperne ikke trekker seg ut i det det begynner å gå bra, men at det lages en avtale om hvordan man kan bidra videre.

I vurderingen av hvor lenge man bør holde på en slik sak, må det tas med i betraktningen at når en elev først har hatt vansker med langvarig alvorlig skolefravær, vil ofte perioder etter sykdom eller ferier være særlig sårbare.

Det bør gjøres en avtale med familien om hvordan og når de skal få oppfølging. Dette bør være en konkret avtale som sier noe om hvem som tar kontakt og når.

Evaluering av tiltaket

Det er viktig med en evaluering av tiltaket når det er gjennomført. Det man lærer gjennom evalueringen vil kunne benyttes dersom eleven skulle få liknende vansker senere i livet, dersom det skal henvises videre til spesialisthelsetjenesten, m.m.

Det er i tillegg verdifull informasjon for oss som fagpersoner, som vil komme kollegaer, så vel som andre elever og foreldre i liknende situasjoner til gode. For å gjøre evalueringen enklest mulig benyttes evalueringsskjema (se kap. 4.2.4).

4.6 Trinn 4 og 5- EVALUERING OG VIDEREHENVISNING

Samarbeidsavtalen består altså av: Et langsiktig mål, ett eller flere delmål, de konkrete tiltakene og til slutt en evalueringsdel. Evalueringsdelen (se tabell 5) skal tydeliggjøre hvorvidt delmålene er nådd og samtidig om tiltakene har vært effektive og riktige. Det er viktig at eleven ikke utsettes igjen og igjen for tiltak som ikke virker. Det er viktig at også Plan B evalueres.

Basert på evalueringen, skal skolen i samarbeid med foresatte vurdere hvorvidt det er behov for hjelp fra andre instanser. For oversikt over øvrige instanser, se ansvarsområder og relevante lovverk (kap. 6).

4.7 Veien videre

Der langvarig skolefravær ikke bedres betydelig ved å følge retningslinjene i veilederen, er det viktig å trekke inn samarbeidspartnere som for eksempel barneverntjenesten, PPT, BUP, m.fl. Vi ser at det ofte er behov for at en instans tar en koordinerende rolle, og sikrer at det blir etablert en ny samarbeidsavtale der alle tar ansvar for sine oppgaver. Klar ansvarsfordeling og tydelige retningslinjer for hvordan alvorlig fraværspromatikk skal jobbes med, også utover skolen, er nødvendig.

PPT prioriterer henvisninger som gjelder skolefravær høgt. Fraværstføring på vitnemål

4.8 Fraværsføring vitnemål

Utdanningsdirektoratet beskriver føring av fravær [her](#).

Det skal føres fravær for 8., 9. og 10. trinn på vitnemålet. Fraværet føres i dager og timer. Enkelttimene regnes i 60-minutters enheter. Enkelttimer skal ikke slås sammen til dager.

For inntil sammenlagt 10 dager i et opplæringsår kan en elev kreve at fravær ikke blir ført på vitnemålet dersom det kan dokumenteres at fraværet skyldes helsegrunner eller innvilget permisjon etter opplæringslovens regler og/eller lokal forskrift om permisjon fra opplæringen. For at fravær som skyldes helsegrunner ikke skal føres på vitnemålet, må eleven legge frem en legeerklæring som dokumenterer det. Fravær som skyldes helsegrunner må vare mer enn tre dager, og det er bare fravær fra og med fjerde dagen som kan strykes.

Eleven eller foreldrene kan kreve at årsaken til fraværet føres på et vedlegg til vitnemålet. Det vil da være foreldrene eller eleven som har ansvaret for å dokumentere årsaken til fraværet og kreve at dette føres på vedlegget.

Utdanningsdirektoratet om [dokumentert og udokumentert fravær](#).

Utdanningsdirektoratet om [regelverket knyttet til barn som ikke møter på skolen](#).

4.9 Vedlegg 1 NABS. Rutine for håndtering av skolefravær

5 REF.LISTE OG AKTUELL LITTERATUR

Havik, T. (2023) *Skolefravær- Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring 2.utgave*

Fyrland, L. (2001) *Sosialt nettverk*, Universitetsforlaget

Ingul, J.M. (2016) Foredrag: Trøndelagskonferansen KS

Ingul, J.M (2005) *Skolevegring hos barn og ungdom. I: Barn i Norge 2005. Se meg!*
Årsrapport om barn og unges psykisk helse, Voksne for barn

Hoverak, S. (2009) *Familieråd og nettverksråd*, Universitetsforlaget

Kearney, C.A. (2001) *School refusal behavior in youth. A functional approach to assessment and treatment*. Washington, DC: American Psychological Association

Kearney, C.A. og Silverman, W.K. (1996) *The evolution and reconciliation of taxonomic strategies for school refusal behavior*. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 3, 339-357

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (1998) HTML:
<http://www.lovdatab.no/all/hl-19980717-061.html>, 06.06.2011

Lov om barn og foresatte (barnelova) (1981) HTML: <http://www.lovdatab.no/all/hl-19810408-007.html>, 06.06.2011

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (1993) HTML: <http://www.lovdatab.no/all/hl-19920717-100.html>, 06.06.2011

Lysne, A (1996) *School phobia, Skjønnhetens lysglimt i tilværelsen. En samling artikler av professor Anders Lysne i forbindelse med hans 70-årsdag*. Rapport nr 4. Universitetet i Oslo. Pedagogisk forskningsinstitutt

Nordahl, T., Sørli, M-A, Manger, T. og Tveit, A. (2005) *Atferdsproblemer blant barn og unge: teoretiske og praktiske tilnærminger*. Bergen: Fagbokforlaget

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling

Oslo kommune (2009) *Skolevegring –en praktisk og faglig veileder*. Utdanningsetaten

Aubert, A.M. og Bakke, I.M. (2006) *Utvikling av relasjonskompetanse gjennom observasjon, registrering av sårbarhet og anerkjennende veiledning*. Høgskolen i Agder.

Glavin og Erdal (2007) *Tverrfaglig samarbeid i praksis: til beste for barn og unge i kommune-Norge*. Oslo, Kommuneforlaget.

Killén, k (2009) *Sveket I*, Oslo, Kommuneforlaget

Lund, I. (2004) *Hun sitter jo bare der! Om innagerende atferd hos barn og unge*. Bergen, Fagbokforlaget.

Lauvås, P. og Lauvås, K. (2004) *Tverrfaglig samarbeid, perspektiv og strategi*. Universitetsforlaget.

Nordahl, T. og Overland, T. (2001) *Systemarbeid i klasser. Om forebygging og reduksjon av problematferd*. Biri: Forum for tilpasset opplæring

Adresse: Nord-Aurdal kommune,
Boks 143, 2901 Fagernes.
Mail: nak@nord-aurdal.kommune.no
Telefon: 61 35 90 00

Foto: Katrine Kammerud